



KERSHUS
vellykket
tfold. Den
r hadde
som først
rammen og
om er blitt
ierefter by-
p i Sande-
valkokeriet



føre

AFTENPOSTENS



KRONIKK 21. 6. 1961

Dannelsen av „Kretsen” i hjemmefrontbevegelsen

II.

Et improvisert organ får kontakt med London

Av magister ROLF KLUGE

Det ble ikke innkalt til noe nytt møte på Grimelund før svaret fra London forelå, men det pågikk endel mindre konferanser hvor til dels nye navn ble trukket inn i bildet. Paul Hartmann hadde bedt om å få tid til å tenke over hvorvidt han skulle påta seg det oppdrag å dra til London for å tre inn i regjeringen. Han hadde merket seg Gunnar Jahns skepsis under middagen hos Hans Halvorsen, og oppsøkte påny Jahn, som fortsatt stilte seg tvilende. Jahn mente at det var en stor fare for at det norske folk ville bli «erobret innenfra». Derfor burde alle fremtredende nordmenn holde seg hjemme og virke for å avverge dette.

Senere oppsøkte Hartmann bliskop Elvind Berggrav som bestemt frarådet reisen. Han mente den kontakt som på den måten ble opprettet mellom hjemme- og utede, bare ville være av midlertidig nytte. I London ville Hartmann snart tape følgingen med stemningen hjemme, sa han. Berggrav hadde også vært innbudt til midt dagen på Grimelund, men skal visstnok ha vært bortreist. Dessuten ønsket han ikke å være med på rent politiske avgjørelser av denne

art, da han mente det ville skade hans arbeid på kirkefronten.

Paul Hartmann må en tid ha vært i sterk tvil om hvorvidt han skulle påta seg London-reisen. Det trakk også lenge ut før han fikk noe svar fra arbeiderbevegelsen. Han hadde overfor Einar Gerhardsen erklært som betingelse for reisen at arbeiderbevegelsen godkjente den. Gerhardsen på sin side sa at Hartmann hadde hans fulle tillit, men at han måtte forelegge spørsmålet for sine medarbeidere i den illegale arbeiderbevegelse. Denne var som nevnt godt utbygget og hadde blant annet et samarbeidsorgan med representanter for partiet og LO. I dette satt foruten Gerhardsen, Olav Larssen, Haakon Lie og Hjalmar Dyrendahl for partiet og Lars Evensen, Konrad Nordahl og Ludvig Buland for LO.

Det var i denne forsamling Gerhardsen redegjorde for det som var foregått på Grimelund, og foreslo at man støttet Hartmanns reise. Også blant disse menn var det en alminnelig mening at det var behov for en bedre kontakt med regjeringen, og resultatet av drøftelsene ble at Gerhardsen fikk fullmakt til å støtte Hartmanns reise til London. Men det synes å ha vært enig-

het om at arbeiderbevegelsen ikke skulle ta noe initiativ i denne saken. Gerhardsen forholdt seg derfor avventende, og oppsøkte hverken Hartmann eller noen andre for å meddele dem arbeiderbevegelsens standpunkt. Først da Tor Skjongsberg påny konfererte med ham på arbeidsplassen på Kampen, fikk han det endelige svar. Hans Halvorsen og Tor Skjongsberg satte seg så i forbindelse med Berggrav, Gunnar Jahn og Paal Berg og gjorde dem kjent med Gerhardsens svar, og først da synes det å ha blitt endelig enighet om at Hartmann burde reise.

Den 16. juli 1941 reiste Øystein Thomassen til Stockholm og oppsøkte statsrådene Anders Frihagen og J. L. Mowinckel. De bad ham lage en skriftlig fremstilling av henvendelsen til regjeringen. Han gjorde dette etter hukommelsen. Den inneholdt foruten forslagene om å ta Hartmann over på å skifte ut forsvarminister Ljungberg, også navnene på dem som stod bak henvendelsen. På grunn av navnene skulle dokumentet behandles som strengt hemmelig og sendes med en spesiell kurer. Det skulle leveres direkte til statsminister Nygaardsvold og bare vises til Kongen.

Ca. 14 dager senere mottok Thomassen i Oslo en muntlig beskjed hvis innhold var at «vedkommende var velkommen i London». Senere fikk Hartmann fra direktør Throne Holst ved Marabou, og som var på besøk i Oslo, beskjed om at «Kongen og regjeringen bad ham komme til London for å gå inn i regjeringen».

Svaret fra London gav støtet til at Hans Halvorsen innbudt til et nytt møte på Grimelund. Det var ikke avtalt noe om dette på det første Grimelund-møtet, og Hartmann kunne for så vidt ha reist uten videre, men det var alles mening at et nytt møte var ønskelig, slik at man nærmere kunne fast-

legge et program for Hartmanns reise. Innbudt ble stort sett de samme som sist. Man ønsket ikke kjennskapet til reisen spredt i for vide kretser. På oppfordring fra Einar Gerhardsen ble imidlertid Lars Evensen fra det illegale LO innbudt, og dessuten kom høyesterettsdommer Ferdinand Schjelderup som også hadde vært innbudt til det første møte, men var forhindret. Schjelderup inntok en mer sentral plass i motstandsarbeidet, og hadde trolig bedre og mer allsidig kontakt med motstandsarbeidet enn noen annen innen denne kretsen.

Det nye møtet fant sted 25. august. Etterat Thomassen hadde redegjort for besøket i Stockholm og regjeringens svar, tok Hartmann opp spørsmålet om programmet for reisen. Han ville gi regjeringen fyldige opplysninger om hjemmefrontens stilling og om hvordan den så på regjeringen. Han ville understreke det sterke samhold som var skapt over parti-skilnene og søke å utvirke at det fra regjeringens side ble sørget for finansiell støtte til motstandsarbeidet. Når det gjaldt kravet om Ljungbergs avgang, visste man ikke hva regjeringen mente om dette, og Hartmann forbeholdt seg først å se hva han hadde utrettet i London, før han presset på for å få ham bort.

Man ble snart klar over at det på dette andre Grimelund-møtet var en langt sterkere stemning for å gi Hartmann reise et omfattende politisk innhold. Svaret fra London hadde vist at regjeringen bad ham komme til London for å gå inn i regjeringen.

Svaret fra London gav støtet til at Hans Halvorsen innbudt til et nytt møte på Grimelund. Det var ikke avtalt noe om dette på det første Grimelund-møtet, og Hartmann kunne for så vidt ha reist uten videre, men det var alles mening at et nytt møte var ønskelig, slik at man nærmere kunne fast-

legge et program for Hartmanns reise. Innbudt ble stort sett de samme som sist. Man ønsket ikke kjennskapet til reisen spredt i for vide kretser. På oppfordring fra Einar Gerhardsen ble imidlertid Lars Evensen fra det illegale LO innbudt, og dessuten kom høyesterettsdommer Ferdinand Schjelderup som også hadde vært innbudt til det første møte, men var forhindret. Schjelderup inntok en mer sentral plass i motstandsarbeidet, og hadde trolig bedre og mer allsidig kontakt med motstandsarbeidet enn noen annen innen denne kretsen.

Det nye møtet fant sted 25. august. Etterat Thomassen hadde redegjort for besøket i Stockholm og regjeringens svar, tok Hartmann opp spørsmålet om programmet for reisen. Han ville gi regjeringen fyldige opplysninger om hjemmefrontens stilling og om hvordan den så på regjeringen. Han ville understreke det sterke samhold som var skapt over parti-skilnene og søke å utvirke at det fra regjeringens side ble sørget for finansiell støtte til motstandsarbeidet. Når det gjaldt kravet om Ljungbergs avgang, visste man ikke hva regjeringen mente om dette, og Hartmann forbeholdt seg først å se hva han hadde utrettet i London, før han presset på for å få ham bort.

Man ble snart klar over at det på dette andre Grimelund-møtet var en langt sterkere stemning for å gi Hartmann reise et omfattende politisk innhold. Svaret fra London hadde vist at regjeringen bad ham komme til London for å gå inn i regjeringen.

Svaret fra London gav støtet til at Hans Halvorsen innbudt til et nytt møte på Grimelund. Det var ikke avtalt noe om dette på det første Grimelund-møtet, og Hartmann kunne for så vidt ha reist uten videre, men det var alles mening at et nytt møte var ønskelig, slik at man nærmere kunne fast-

legge et program for Hartmanns reise. Innbudt ble stort sett de samme som sist. Man ønsket ikke kjennskapet til reisen spredt i for vide kretser. På oppfordring fra Einar Gerhardsen ble imidlertid Lars Evensen fra det illegale LO innbudt, og dessuten kom høyesterettsdommer Ferdinand Schjelderup som også hadde vært innbudt til det første møte, men var forhindret. Schjelderup inntok en mer sentral plass i motstandsarbeidet, og hadde trolig bedre og mer allsidig kontakt med motstandsarbeidet enn noen annen innen denne kretsen.

Det nye møtet fant sted 25. august. Etterat Thomassen hadde redegjort for besøket i Stockholm og regjeringens svar, tok Hartmann opp spørsmålet om programmet for reisen. Han ville gi regjeringen fyldige opplysninger om hjemmefrontens stilling og om hvordan den så på regjeringen. Han ville understreke det sterke samhold som var skapt over parti-skilnene og søke å utvirke at det fra regjeringens side ble sørget for finansiell støtte til motstandsarbeidet. Når det gjaldt kravet om Ljungbergs avgang, visste man ikke hva regjeringen mente om dette, og Hartmann forbeholdt seg først å se hva han hadde utrettet i London, før han presset på for å få ham bort.

Man ble snart klar over at det på dette andre Grimelund-møtet var en langt sterkere stemning for å gi Hartmann reise et omfattende politisk innhold. Svaret fra London hadde vist at regjeringen bad ham komme til London for å gå inn i regjeringen.

Svaret fra London gav støtet til at Hans Halvorsen innbudt til et nytt møte på Grimelund. Det var ikke avtalt noe om dette på det første Grimelund-møtet, og Hartmann kunne for så vidt ha reist uten videre, men det var alles mening at et nytt møte var ønskelig, slik at man nærmere kunne fast-

Svaret fra London gav støtet til at Hans Halvorsen innbudt til et nytt møte på Grimelund. Det var ikke avtalt noe om dette på det første Grimelund-møtet, og Hartmann kunne for så vidt ha reist uten videre, men det var alles mening at et nytt møte var ønskelig, slik at man nærmere kunne fast-

Fortsett side 11, spalte 4

107394